

Z66 1111

Persoonlijk Werk
van
Kunstgeschiedenis
G. Helleman.

EEN AARBEIDJE

MET

JULIUS DE GORT.

HELLEMAN S.C.

A.

ONS

PRAATJE.

In een nederig huisje, kevens in een klein winkeltje, waar de ouders it een en't ander aan den man trachten te brengen, woont onze vriendelijke, sympathieke en goedhartige Jules. Iedereen in Wilrijk kent dat winkeltje in de Fei-straat, waar ge goed en goedkoop door vriendelijke bedieners, soms door de fijne dochter, uw verlangde artikelen kunt in ontvangst nemen; natuurlijk mits te betalen. Want moeder De Cort kan de centjes wel gebruiken. Haar zoon kost veel geld, vooral in dezen oorlogstijd. Gaarne wil ik echter niet zeggen dat Jules het zuur verdiende geld roekeloos wegwerpt of verbrast, neen, integendeel, hij weet wat zijn ouders er voor moeten doen en hij gebruikt het geld dan ook op een goede manier, door flink zijn best te doen.

Niet alleen is het winkeltje goed gekend, maar ook Jules. Hoe kan het anders? Iedereen weet immers, dat Jules een brave, degelijke, christelijke jongen is, die al zijn krachten samenbindt om wat zaad in 's bakke te brengen en om alzo zijn ouders gelukkig te maken.

Iedereen weet dat iets aan hem geraagd niet onbevoordt blijft. Zoo heb ik ook van de goedheid van onzen Jules geprofiteerd.

Op 6 Januari schreef ik een briefje met het vriendelijk en beleefd verzoek eens een praatje met hem te mogen houden, een onderhoudje over zijn hufhebberij, de schilderkunst. Ik legde in mijn brief het geval bloot, dat het voor een persoonlijk werk was voor de Katholieke Normaalschool.

Ik wist dat Jules niet weigeren zou. Gaarvoor heeft hij een te goed hart. Ik mocht me erin verheugen, dat ik twee dagen later, dus binnen den kortst mogelijken tijd, reeds het volgend antwoord kreeg:

Wilyk, 8 Januari 1944.
Dier heer Hellemaans
Vaderlandstraat. 81
Wilyk,

O Wijkheer,

Ik heb uw brief van 6 dezer
goed ontvangen. Gaarne voldoe
ik aan uw verzoek.

Ik verwacht te vrijdag a.s. bij
mij thuis. Rond 6 ure.

Ik afwachting bid ik te
mijn beste groeten aan.

Julesceer
A

Op den vastgestelden avond ging ik naar hem toe.
Ik werd er harkelijk ontvangen en in de werkkamer van Ju-
les binnengeleid. Weldra kwam Jules en daar ik een vriend,
die Jules veel heeft, ben van hem, wisselden we eerst eenige
woordjes over d'ijps en d'afjes. Dan begonnen we met ons on-
derwerp. Op elke vraag die ik stelde weet Jules 't een en 't an-
der op een gezapige manier te vertellen. Nu en dan lapt hij
er eens een mop tussen, zoodanig dat ik met plezier naar
zijn woorden luister. Alzoo staken we van wal.

*Wel Jules, om te beginnen, hoe zijt u op't gedacht gekomen
van schilder te worden?*

Ja, ge zigt daar op't gedacht gekomen. In feite is dus niet
juist, want van jongaf lag die gedachte in mijn hoofd
te woeten. Op de schoolbanken zat ik steeds, bij elke gelegen-
heid, te tekenen. Ik mag zeggen dat ik er heel den dag

Leher, aanstonds durf ik zeggen dat het in de Academie en in het Hooger Instituut weinig goede prestaties geleverd worden.

Welk zijn daar de oorzaken van?

Het is niet schoon alleen de nadelen van de inrichting op te noemen, daarom zal ik ook de voordeelen ervan opnoemen.

Als nadelen of minder goede eigenschappen van de Academie mag ik u op de eerste plaats zeggen, dat er veel te veel invloed van de leeraars uitgaat op de leerlingen, voornamelijk van Opsomer. Ik zelf geef als synoniem van de Academie, "het fabriek van Opsomer". Wel wordt er gesproken over persoonlijkheid, maar de prestaties blijven achterwege. Dit kwam vooral tot uiting in de werken van de verschillende mededingers van den prijs van Rome. Niettegenstaande is Opsomer wel een artist.

Als voordeelen kan ik aanschrijven, dat men kan schilderen met goede verlichting, model en kachel. Thuis is dat niet altijd het geval, daar het raamboen holen soms veel te blug door de rhouw gevlogen is.

Als tweede voordeel mag ik zeggen, dat er een contactname is van ieders gedacht en opvatting en men alzoo een uitgebreidner kijk krijgt op de persoonlijkheid van de goede elementen.

De slotsom: door de lesven in de Academie te volgen bezit je meller de techniek, maar je hebt langeren tijd noodig om zelfstandig iets te perkeren, daar uw persoonlijkheid in de Academie aan banden is gelegd.

Welk is de waarde van de Academie?

De waarde wordt door een buitenstaander erg overschat. Veel gescheur en weinig wol. Nochtans is het niet de schuld van het bestuur, noch van het leeraarskorps. De schuld is wel te vinden bij de leerlingen. Dit is gemakkelijk te verklaren. Er is een deel leerlingen, die naar de Academie komen om hun tijd te passeren, anderen, die de reis naar Duitschland trachten te voorkomen, nog anderen,

2

mee bezig was. En niet alleen in den dag was die gedachte en die drang om te tekenen rusteloos, maar zelfs 's nachts droomde ik van mijn ideaal, schilder worden. Welke droomen ik zooal had, is te gek om te vertellen, maar nu eens was ik een groote schilder, dan zat ik hier of daar op een rustige plaats in die schoone natuur te weenen, omdat ik geen schilder worden mocht. Dan kon me niemand troosten. Gelukkig waren het droomen. Maar ... in de werkelijkheid was het al niet veel minder. Hoe meer ik van mijn ideaal sprak, hoe meer mijn ouders niet accoord waren met mij. Ze zegden dat er te weinig geld mee te verdienen was en dat hun zoon een bureelman worden moest. Daarom werd ik eerst in de handelsschool, S. Aloysius te Kortel, gedwoud. Daar ik er mijn diploma met een goed resultaat behaalde, moest ik maar verdere studies doen. Ik zou aldan naar de regentenschool te Antwerpen gaan, alwaar ik het eerste jaar uitgedaan heb. Misschien interessant te vermelden, dat bij het indangsexamen v. tekenen uw eerbedwaardige professor M^r. Van Gestel me zegde, dat mijn plaats niet hier (regentenschool) maar wel hierover (academie) was. Ik wou wel, maar ... ik was de "baas", niet thuis en ik moest aan mijn ouders gehoorzamen. Zoals ik zegde studeerde ik er slechts één jaar. Want ik ben ook in Frankrijk geweest in den beginne van den oorlog, aldaar vele ontberingen en lotgevallen meegemaakt, om geheel verzwakt en ondermijnd naar mijn (geboortedorp) dorp terug te keeren. Nu was de weinige lust voor de regentenschool geheel in dat beloofde land, Frankrijk, gebleven en het tweede jaar voor regent studeerde ik niet meer. Toen mocht ik eindelijk, tot mijner groote voldoening en tevredenheid, naar de Academie gaan. nl. op 1 December 1901. In de Academie trad ik ineens in het vierde jaar stilteven. Ik mocht naar het vijfde jaar overgaan en deed dan vooral aan portrettschilderen, later gezegd nog, landschilderen. En nu ben ik bij Opromer. Nu ge toch al een tijdje op de Academie bent, kunt U me geen kijkje geven over het werk en den geest in dext Academie?

helaas ... om zich te amuseren met de meisjes en dan een groep, die werkelijk schilder wilt worden. Er ziet daar van zulke zwaar gelegenheidskerlingen niet veel te verwachten is en dat er dan ook weinig gepresteerd is wordt. Ik mag zeggen, dat het doodpunt bereikt is. Daarbij komt dan ook nog dat de flinkere elementen zoo weinig aangemoedigd worden, daar ze vanwege de menchen weinig steun ontvangen.

NOTA.

Vooral de volgende gr. vraag te behandelen, wil ik er wel aan toevoegen dat Jules tot de laatste en beste groep behoort. Dit bewijzen wel zijn uitlagen. Dit weet ik, daar ik hij toeval de palmars. van de Academie van het leerjaar '42-'43 in handen kreeg. Na het eens te hebben doorbladerd, bemerkte ik volgenden uitslag.

SCHILDEREN NAAR LEVEND MODEL: BORSTBEELD.

LEERAAR: M^r. Van Cauwenbergh, R.

(Vergulde Staatsmedalie.)

- Prijzen:
1. DE LORT Jules (Sidecup (Eng))
  2. Stoops, Mariette
  3. Van den Broek, Dries
  4. Verheyden, Jan
  5. Smolders, Paul
  6. Van Ouwerkerk, Louis.

Dien avond liet ook hij ^{ook} een medalie zien. Hij had die na 2 jaar studie gewonnen. Hij zegde me, dat het een uitzonderlijke prijs was, maar ik mocht het niet opseken, want Jules is geen bluffer. Nederig zijn, is schoon zijn. Maar nu ik die palmars vast had, ging ik er eens in zoeken en vond het volgende:

Prijzen toegekend aan bijzonder begaafde leerlingen.

Prijs "Piet Van Engelen"

DE LORT JULES.

Leerling van M^r. Van Cauwenbergh, R.

Gaan we nu verder.

Kunt U me niet zeggen hoeveel leerlingen er noegen, en hoeveel er nu zijn?

Van buiten kan ik het niet zeggen, maar ik heb het in een boekje staan. Ik zal eens even kijken.

En dienstvaardig als altijd verdween Jules Karentbos in de boekenkast. Welkna verstakke hij het verlangde.

Ik kan den toestand samenvatten voor het 1962. Het aantal leerlingen in de werkplaatsen van Hooger Instituut is 96 op 104 gebracht, terwijl in de eigenlijke Academie het eijer van 605 tot 808 is gestegen. Dit maakt dus een verhoging uit van 213 leerlingen voor de dubbele instelling. Deze aangroei liet zich vooral gelden ten voordeele van de tekenklammen en van de leergangen voor publiciteit en modelteekenen. In de leergangen werden dan ook volgende uitbreidingen, voor wat het studieprogramma betreft, doorgevoerd: de klas van publiciteit en letterteekenen (avondklas - lagere graad) werd ontdubbeld in een dagklas en een avondklas, welke beide vervolgens in den middelbaren graad werden opgenomen; de cursus van modelteekenen (avondklas - lagere graad) werd insoverlyks tot den middelbaren graad bevorderd. Vervolgens werd de cursus van ontdekkunde, die zich vroeger tot vier uur per week beperkte, omgevormd tot een bestendige dagklas van den middelbaren graad, met behoud van een uur onderwijs per week voor de leerlingen der avondklassen.

Verder werden de volgende nieuwe cursussen aan de Academie ingericht: een dagklas voor teekenen, bakken en technisch uitroeren van glassamen; een gesproken leergang voor het vervaardigen van bouwkundige maketten. Tenslotte werd ook de leergang in kunstgeschiedenis met een uur per week vermeerderd.

Naar gemerkt te hebben, geloof ik dat er veranderingen aan de gebouwen hebben plaats gehad?

Niettegenstaande de huidige zeer moeilijke omstandigheden is het optrekken van een nieuwe verdieping op de gebouwen van het Instituut doorgevoerd. De nieuwe lokalen zijn in gebruik genomen, zonder dat echter de centrale verwarming kon aangelegd worden. In afwachting van beter tijden, moesten er de toelucht genomen worden tot verwarming van afzonderlijke kachels.

Voor wat de innerlijke verbetering der lokalen betreft, dient nog aangestipt dat de bibliotheek aanzien-

4.

lijk is uitgebreid in den loop van het verlopen schooljaar. De scheidingsmuur der lezalen werd doorgebroken, zoodat wij thans over een groote zaal beschikken. Nieuw aangepaste boekenrekken maken een betere rangschikking van de verzameling mogelijk. Ook kon de collectie diapositiieven voor gesproken leeren en voordrachten bestemd, in de bibliotheek op meer voordelige wijze worden bijeengehaacht.

In den tuin van de Academie is de stedelijke aanplantingsdienst overgegaan tot een gedeeltelijke wijze-ging der beplantingen. Overtoollig struikgewas werd verwijderd en doode boomen geveld. Met de komende lente zullen de lanen en perken (te doen van een stads-zicht dagteekend uit) met bloemen verfraaid worden.

U sprak daarstraks, dat de menschen de schilders niet genoeg ruimen. Hebt U nogal goede afname van uw werken en nogal veel bestellingen?

Loe het komt weet ik niet. Maar de geest van de menschen is op hol. We kunnen de schilderkunst best vergelijken met opera en cinema. Dagelijks staan duizenden onnoozelaars langen tijd aan te schuiven aan een cinema, terwijl een opera geen volk trekt. Ook in de muziek vinden we een gelijkenis. In de huizen, op de straat, ja overal hoort men dat geschetter van de nieuwe soort muziek "jazz". Bij de minste schoone, kunstige aria wordt het radio verdraaid en klinken de vernieuwde jazzklanken. Zoo is het ook in de schilderkunst. De menschen bezitten een mooien foto. Ze komen af en vragen af ik (geen) dien foto eens wil af schilderen. Ze zijn echter niet content, wanneer het schilderij niet juist en geheel nauwkeurig den foto weergeeft. Ze kunt niet gelooven hoe lastig het is, persoonlijk te blijven en tevens aan den smaak van de menschen te voldoen. Indien ge het echter niet doet, ja dan kunt ge Gaudi spelen. De menschen zijn nu eenmaal met al de vezels van hun lichaam vastgeklampt aan het natuurbeeld.

Als ik u vragen mag, welke schilders vallen meest in uw smaak?

Ja, ik kan er u verschillende opnoemen zooals bv. Rubens van Dyck, enz. enz. Maar dat zijn zulke gekende schilder dat iedereen er bijna alles over weet. Daarom wil ik u er niets over zeggen, want dat zouden slechts herhalingen zijn, die tot verveling zouden leiden. Naast die zeer gekenden zijn er enkele misschien minder gekenden waarover ik u een woordje wil zeggen. Eerst

Eerst en vooral van den Nederlander

Van Gogh Vincent (1853-1890).

Toe dicht staat deze held der schilderkunst bij ons, wanneer men bedenkt, dat hij van zijn roeping be-
rust werd bij onze mijnwerkers in de koolstreek en in 1885 aan de Antwerpsche Academie studeerde. Deze artist van de jonge Hollandse kunst stelde tegenover de meekke weergave der werkelijkheid en de onveranderde wetenschappelijke toepassing der kleurverdeling de subjectieve methodes der willekeurige kleurofpassing. Bij het lezen van een boek, viel me de aandacht op een brief van hem, dien ik zoo interessant vond, dat ik hem in mijn notabek heb overgeschreven. Hij schreef: "Ik overdrijf het blond der haren, ik neem branje, chrome, citroengeel en achter het hoofd in plaats van den banalen kamerwand schilder ik de oneindigheid. Ik maak een eenvoudigen achtergrond uit het rijkste blauw dat het palet kan geven. De blonde verlichte kop werkt op den rijken blauwen achtergrond zoo geheimzinnig als een ster aan het blauw azuur."

Ja, men mag zeggen dat men veel van wat hij beelde en beachtte in zijn onvergelykbare brieven kan vinden. Nooit heeft een schilder op aangrijpende wijze zoo over zich zelf en zijn verhouding tot de kunst bezig geweest. Het schilderen was voor hem een passie, die hem langzamerhand versterkte. Hij was een zoeker. Heel zijn leven was een hofeloze strijd met het licht, het geweldige licht, dat hij wou vastgrijpen en vastleggen op zijn doek. Kwader-

loozing van vorm en lijn, en overheersching van kleur, maar geen momentopname zooals bij vele impressionisten, wel een jaecht naar het eeuwige licht, het alles beziende, het in alles levende licht. Hij die rust zoekt, kon de rust niet vinden. Zijn werk is de strijd met het geweld van vuur en licht in het zuidelijk landschap van de Provence. Hij heeft ons weer eens geleerd, dat niet de schoone lijn of de plastische vorm de uitdrukkende bestanddeelen zijn van het schilderen, maar dat het kan leven door louter licht en kleur.

Na van Gogh kan ik ik ook nog vermelden

Permeke.

Hij stond onder invloed gebaan van Le Fauconnier. Hij was een tijdlang impressionist. Ging daarna over naar het expressionisme. Wat ook van hem map geregd of geschreven worden, hij is voor mij een zucht. Vele menschen zeggen, wanneer ze voor een werk van hem staan "dat is niet schoon". Permeke wil ook niet iets schoon maken. Hij wil de uitdrukking van wat in hem groeit en broedt. En wees gerust, in hem groeit en broedt heel wat, want uitdrukkingsvermogen heeft hij, meer dan wie ook. Wie in het werk van Permeke niets ziet heeft slechte oogen, en wie er niets in voelt heeft geen hart. Hij is zeer machtig! Het succes van de laatste tentoonstelling is er een bewijs van.

Dan wil ik ook nog iets zeggen over den besmuuder onzer Academie

Opsumer

Hij is een verbazend knap techniker. Hij heeft meer kracht in uitvoering dan in uitdrukking. Maar hij is niet zoo diep-volend als Kruaer, Permeke, Van Os, e.a. Nochtans is hij een befaamd portretist. Bij hem is elke kleur rijk, rijk op zichzelf. Als besmuuder én als professor is Opsumer een "chic type."

En om te sluiten mag ik niet nalaten aan den be-
reidwilligen en sympathieken Jules mijn hartelijksten
dank toe te sturen, omdat hij me, niet ^{alleen} met woorden
heeft ter zijde getaan, maar zich nog tevens de moeite
getoos heeft opzoekingen te doen aangaande mijn pe-
naagde en me alzoo in al mijn verlangens te beden-
ken te stellen. Bovendien heeft hij, niettegenstaande al
dien last, nog enkele schetsen gemaakt om mijn werk
te illustreeren.

Jules, nogmaals met de meesten dank en
voor een wederdienst ben ik steeds bereid.

O. Helleman
20 Maart 1944.